

Zdravko Bučar

Brezno 3 pri grobišču – tehnična izvedba sanitarnega čiščenja

Sanitarno čiščenje iz Brezna 3 pri grobišču, prizorišča izvensodnih povojnih pobojev, smo izvedli v petek, 10. julija 2020, med 7. in 16. uro. Brezno smo opremili z vravno tehniko in jamarskimi lestvicami. Nad breznom smo postavili pohodni podest iz plohov in ga opremili z varovalno ograjo iz statičnih vrvi. Pred začetkom del smo opravili fotodokumentacijo brezna, zato sta se v brezno spustila Zvonka Janežič in Tomaž Grdin, ki je po zaključku fotografiranja izplezal. Nadomestil ga je Zdravko Bučar, ekipi se je nato pridružil še arheolog Uroš Košir. Skupaj smo začeli pobirati skeletne ostanke in najdbe na površini nasipnega stožca ter pri sledenju skeletom opravili sondaže. Prva je bila na najnižji točki brezna in druga na južnem robu nasipnega stožca. Skeletne ostanke smo zbirali v 100-litrške vreče, v ločene vreče pa ostale najdbe – predvsem ostanke obuval. Zunanja ekipa je napolnjene vreče ročno izvlekla iz brezna. Skale z nasipnega stožca smo prelagali na najnižjo točko brezna. Ko smo s sondo ugotovili, da so 1 m pod to najnižjo točko še vedno prisotne kosti, smo opustili prvotni načrt, da bi celoten volumen nasipnega stožca pregledali in premetali. Opoldan so se v brezno spustili Davor Kacin, Črt Bučar, Uroš Mervič in arheolog Marko Pečovnik. Z delom so kmalu zaključili, ker antropologinji ni uspelo sproti pregledovati izvlečenega materiala.

Neizogibna pomoč gradbene mehanizacije.

Ob tem smo v vzhodni steni brezna razširili ožino in se spustili v vzporedno, 11 m globoko brezno, ki se zaključuje ločeno od glavnega brezna. Pri delu smo sodelovali Črt Bučar, Zdravko Bučar, Tomaž Grdin, Zvonka Janežič, Davor Kacin in Uroš Mervič.

Pri sanitarnem čiščenju je sodelovalo šest jamarjev našega kluba. V brezno smo se z namenom čiščenja in fotografiranja spustili šestkrat. Dvakrat smo varovali arheologa, ki sta šla v brezno po jamarskih lestvicah. Iz brezna smo opravili 18 dvigov materiala in pri tem izvlekli 16 vreč s kostmi ter dve vreči z najdbami.

Izkop in iznos materiala ter posmrtnih ostankov

Celovit izkop in iznos materiala ter posmrtnih ostankov smo opravili v treh dneh, od srede, 12. avgusta 2020, do petka, 14. avgusta 2020. Pred začetkom del je bilo treba z gradbenim strojem razširiti in utrditi gozdno vlako ter s tem omogočiti dostop do brezna kamionu s hidravlično roko in terenskim vozilom.

V sredo smo že zgodaj zjutraj nad brezno ponovno postavili pohodni podest iz plohov in ga opremili z varovalno ograjo iz statičnih vrvi. Brezno smo opremili s statično vrvo, Boštjan Jarc je namestil kamion, na katerem se je med delom pokvaril vitel, zato je večino dvigov opravil kar s hidravlično roko. Prva ekipa se je lotila nalaganja skal v velike vreče, ki smo jih na naše presenečenje hitro potegnili na površje. V brezno smo nato spustili arheologa in po njegovih navodilih začeli z ločevanjem kosti in najdb od zemlje in drobirja. Pod zemljo smo na približno dve uri menjavali ekipe, vmes smo pojedli kosilo in nato nadaljevali z delom. V breznu je bil ves čas dela zagotovljen strokovni nadzor, bodisi s strani jamarke (študentke arheologije) ali poklicnega arheologa.

Iz brezna smo izmenično opravljali izvlek kamenja v 800-litrskih velikih vrečah ali 200-litrskih sodih. Odlagali smo ga v bližino brezna, kjer jih je arheolog še dodatno pregledal in z detektorjem preveril morebitno prisotnost kovin. V 100- ali 200-litrške sode smo zbirali zemljo, v kateri so bili pomešani drobni fragmenti kosti in manjše najdbe. Zemljo smo po izvleku iz brezna odlagali na zbirno mesto, kjer so jo arheologi temeljito pregledali in presejali. V 100-litrške vreče smo zbirali skeletne ostanke in jih posamično ali več skupaj izvlekli s kamionskim dvigalom. Večje najdbe smo zbirali v 100-litrške vreče, manjše ali pomembnejše najdbe pa smo zbirali v plastične prosojne vrečke in jih predali arheologu. Ko smo bili najbolj utečeni, se je do nas spustil vodja arheološke ekipe in prekinil delo, ker da smo že presegli obseg del iz naročilnice. Ogledal si je situacijo v breznu in se nato na površju z naročnikom dogovoril, da lahko nadaljujemo, dokler iz brezna ne izvlečemo vseh posmrtnih ostankov, ki jih bomo našli.

Opravili smo 32 spustov oseb v brezno, od tega štirikrat arheologe. Vanj se je spustilo in v njem delalo 13 jamarjev: Tomaž Bukovec, Zdravko Bučar, Tomaž Grdin, Ana Heij, Zvonka Janežič, Davor Kacin, Mateja Kopina, Borivoj Ladišič, Uroš Mervič, Toni Prijatelj, Damijan Šinigoj, Jože Tomšič in Tomaž Žekar. Za pripravo in dostavo malice sta skrbeli Janja Bučar in Vida Tomšič.

Z delom smo nadaljevali v četrtek zgodaj zjutraj v enaki sestavi – štirje jamarji pod strokovnim nadzorom v breznu in ekipa na površju. Postopek dela se je nekoliko spremenil, ker so bile kosti prekrite s kamnitim drobirjem, pomešanim z zemljo in posameznimi skalami. Skale smo zbirali v 100- ali 200-litrške sode. Zemljo, pomešano z drobirjem, fragmenti kosti in drobne najdbe, smo prav tako ročno zbirali v sode. Skeletne ostanke in večje najdbe smo ločeno zbirali v velike vreče, manjše najdbe pa v plastične vrečke. Za konec je sledila še poslastica v obliki neeksplozivnih ubojnih sredstev (NUS), najdbo le-teh smo prijavili centru za obveščanje na številko 112.

Pred zaključkom dela smo v brezno odložili kosti, ki jih antropologom ni uspelo pregledati. Ta dan smo opravili 28 spustov oseb, od tega petkrat arheologe. V brezno se je spustilo in v njem delalo 13 jamarjev: Tomaž Bukovec, Črt Bučar, Zdravko Bučar, Ana Heij, Andrej Jaklič, Zvonka Janežič, Davor Kacin, Borivoj Ladišić, Uroš Mervič, Marko Pršina, Mihael Rukše, Damijan Šinigoj, Jože Tomšič, malico je dostavila Janja Bučar.

V petek se je Klemen Mihalič spustil v jamo kot pripadnik Državne enote za varstvo pred neeksplodiranimi ubojnimi sredstvi. Najdene ročne bombe italijanske in angleške izdelave, iz obdobja 2. svetovne vojne, je pripravil za varni izvlek na površje, kjer so jih strokovnjaki identificirali in nato uničili. Ekipa treh jamarjev in arheologa so dno brezna še enkrat temeljito pregledali in z njega pobrali še zadnje najdene ostanke. V brezno smo v petek opravili osem spustov oseb, od tega dvakrat arheologa in enkrat pirotehnik. V brezno so se spustili in v njem delali jamarji Zdravko Bučar, Borivoj Ladišić, Toni Prijatelj, Marko Pršina in Damijan Šinigoj.

FOTOGRAFIJE TOMAŽ GRDIN

Statistični podatki

V treh dneh je pri izkopu in iznosu materiala ter organizaciji dela sodelovalo 19 jamark in jamarjev. V brezno smo se spustili 68-krat, od tega 11-krat arheologi in enkrat pirotehnik. Iz brezna smo opravili 91 dvigov s 137 bremenmi, v katerih je bilo 187 različnih embalažnih enot. Na površini smo arheologom predali 17,5 m³ kamenja, 6,5 m³ zemlje, pomešane z drobirjem, 80 vreč s kostmi in 12 vreč z najdbami.